

СВІТОВИЙ ДОСВІД УПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ ІНКЛЮЗІЇ В ОСВІТНЮ ГАЛУЗЬ

Анастасія Хаміна

магістрантка природничого факультету,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка,
E-mail: nastaxaha1982@gmail.com

Людмила Колінко

доктор філософії,
старший викладач кафедри ботаніки, екології
та методики навчання біології,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка,
E-mail: kolinko_lm@gsuite.pnpu.edu.ua

Інклюзія це не просто питання освіти, це питання справедливості та рівного доступу до освіти дітей, а також і дорослих, що мають фізичні чи ментальні порушення. Рівний та справедливий доступ до освіти дає їм можливість успішно соціалізуватись вже зараз та в подальшому мати можливість отримати гідну роботу, що подобається та мати достатню оплату праці, що забезпечить їм гідний рівень життя в майбутньому. При цьому такі люди вже не стануть навантаженням для суспільства та держави в цілому. Також інклюзивна освіта дає можливість навчитися жити разом людям з фізичними чи ментальними порушеннями та людям без цих порушень. В Україні інклюзивну освіту впровадили відносно нещодавно і то не скрізь. В зв'язку з чим часто виникають певні проблеми та питання, які потребують їх вирішення.

Тому, метою нашої роботи є огляд упровадження світового досвіду принципів інклюзії в освітню галузь, зокрема в таких країнах, як Німеччина, яка є неформальним лідером Євросоюзу та США, як країни-лідера всього світу, а також оцінити стан інклюзивної освіти у світі в цілому.

Ідею рівного права на освіту для всіх не можна назвати новою. Це було частиною різноманітних міжнародних конвенцій з часів Загальної декларації прав людини Організації Об'єднаних Націй 1948 р. та чітко підтверджено в 1994 р. в Саламанській декларації на конференції ЮНЕСКО «Освіта для особливих потреб: доступ і якість».

Конвенція про права людей з інвалідністю, ухвалена ООН у 2006 р., набула чинності в Німеччині лише 23 березня 2009 р.. У Німеччині за освіту відповідають федеральні землі. Не лише федеральний уряд, а й федеральні землі підписали КПП ООН. Тепер вони повинні реформувати свої школи таким чином, щоб відповідати вимогам Конвенції. У деяких федеральних землях вже закривають спеціальні школи – учнів зараховують до звичайних шкіл, де працюють, також, і вчителі з особливими потребами. Перший крок майже завжди стосується дітей з проблемами навчання, емоційно-соціального розвитку та мови. Майже три чверті всіх діагнозів стосуються цих сфер підтримки, інші вади, такі як порушення зору та слуху, зустрічаються набагато рідше. Однак у довгостроковій перспективі інклюзія означає, що всі діти навчаються разом, незалежно від типу інвалідності [1].

Загалом Конвенція ООН про права людей з інвалідністю прискорила процес інклюзії в німецьких класах. У 2016/17 навчальному р. загальнонаціональний рівень залучення становив 2,8 відсотка, рівень залучення – 39,3 відсотка, а рівень виключення – 4,3 відсотка. З рівнем фінансування 7,1 відсотка в 2016/17 навчальному р. Німеччина знаходиться в

середині поля Європи. У 2008/09 навчальному р. цей показник був ще 6 відсотків [2] Тобто відсоток інклюзії в німецькій освіті щорічно зростає.

Для вчителів інклюзія змінює не лише їх повсякденну роботу, але й профіль вимог. Їм доводиться адаптуватися до більш змішаних груп, використовувати нові методи навчання – і частіше працювати в командах, з учителями-спеціалістами, вихователями та шкільними асистентами. У дуже змішаному класі можна не лише викладати з фронту. Навчання має бути більш індивідуалізованим. Вчителю потрібні аркуші різного рівня складності, над якими учні працюють самостійно – кожен у своєму темпі. Дитині з проблемами концентрації може знадобитися перерва частіше; той, хто має труднощі з навчанням, має більше часу, поки не зможе упевнитися в матеріалі для іспиту; високопродуктивні діти потребують додаткових завдань, коли вони закінчать матеріал курсу. Учитель має все це пам'ятати [1].

Для того, щоб мати змогу розвивати методи та навички для цього, вчителям потрібні пропозиції щодо подальшого навчання та можливості консультування у повсякденному шкільному житті. На даний момент багато хто з них почуваються перевантаженими новими завданнями [1].

Інклюзія ставить школи перед дуже практичними проблемами. Багато будівель не є безбар'єрними. У багатьох школах також занадто мало місця, що ускладнює навчання. Тому що індивідуалізоване навчання також включає в себе можливість розділити класи на окремі завдання або предмети – що може бути досягнуто лише з труднощами без додаткових кімнат; у Берліні, наприклад, є вчителі, які сидять на підлозі зі своїми учнями в багатоцільовій кімнаті для роботи в малих групах, тому що вони не можуть знайти вільного місця [1].

Основною проблемою багатьох шкіл є складна кадрова ситуація. У ході запровадження інклюзії багато шкіл отримали вчителів-дефектологів, які допомагають звичайним шкільним вчителям у класі та мають опікуватися дітьми з особливими освітніми потребами. Насправді, у багатьох школах недостатня кількість вчителів, виникає потреба у вчителях, що мають спеціальну освіту. Наприклад, щоб замінювати хворих колег у звичайних класах. З цих причин асоціації вчителів, такі як Профспілка освіти та науки (GEW), зятято борються за покращення оснащення шкіл [1].

Щодо поточної ситуації з інклюзивною освітою, позашкільні зацікавлені сторони більш задоволені впровадженням інклюзії. Найкраще ситуацію оцінює дитячо-молодіжна асоціація. Навпаки, менше половини зацікавлених сторін школи, оцінили поточне впровадження інклюзії як добре, в усіх типах шкіл [2].

У результаті більше половини терапевтів і медичних сестер у школах відчують себе пригніченими (56 відсотків), як і кожен другий вчитель. Лише кожен четвертий соціальний працівник і вихователь позашкільної сфери відчуває пригнічення.

Дисбаланс між шкільними та позашкільними освітніми суб'єктами в соціальному просторі, в деяких випадках, спричинив перевантаження школи – на шкоду ставленню до інклюзії та відданості інклюзії [2].

Ставлення батьків до інклюзії переважно позитивне – вони хочуть інклюзії в школі та поза нею. 83 відсотки батьків дітей з інвалідністю та без них висловлюються за те, щоб разом ходити до ясел чи дитсадка. У 76 відсотків вони також здебільшого погоджуються, що вони будуть ходити до школи разом [2].

Також, є докази більш позитивного ставлення серед батьків, які мають досвід інклюзії, порівняно з батьками, які не мають досвіду інклюзії – незалежно від того, чи має їхня дитина особливі потреби чи ні. Три чверті (73 відсотки) матерів і батьків, чиї діти відвідують інклюзивну школу, задоволені та описують свій попередній досвід роботи зі школою як хороший. Вони краще оцінюють навчальне середовище та вчителів, а також згуртованість у

класі: у той час як 80 відсотків батьків дітей у інклюзивних школах хвалять останніх, лише 64 відсотки батьків, які не мають досвіду інклюзії, так роблять [2].

Інклюзивні центри денного догляду, школи та університети показують усім учасникам, що різноманітність слід сприймати як норму. Різні соціальні верстви, з міграційним походженням чи без нього, люди з різними релігійними поглядами, з труднощами в навчанні чи острівними талантами – усі зустрічаються в інклюзивній школі, і кожен може глибше зрозуміти життя інших. Інклюзивна освіта розглядає різноманітність як ресурс.

З економічної точки зору було б дорожче не вигідно підтримувати молодих людей з обмеженими можливостями чи дітей із соціально незахищених сімей, ніж надавати їм хорошу інклюзивну освіту з самого початку. Навчання разом на шляху до інклюзії – це крок у правильному напрямку! [3].

У США з прийняттям Закону про освіту осіб з обмеженими можливостями (IDEA), діти з 13 категорією інвалідності мали право на спеціальний навчальний процес. Категорії, які охоплює IDEA, включають аутизм, порушення слуху, сліпо-глухоту, емоційні розлади, інтелектуальну недостатність, ортопедичні порушення, інші порушення здоров'я (включаючи синдром дефіциту уваги з гіперактивністю), специфічні порушення навчання (включаючи дислексію, дискалькулію, дисграфію) та інші відмінності в навчанні), порушення мови, черепно-мозкові травми. Однак наявність однієї з цих вад не означає автоматичного віднесення дитини до IDEA. Щоб мати право на участь, учень повинен мати інвалідність і, як наслідок цієї інвалідності, потребувати спеціальної освіти, щоб досягти успіхів у школі [4; 5].

IDEA 1975 р. зі змінами, внесеними в 2004 р., гарантує, що всі діти з обмеженими можливостями мають доступ до безкоштовної належної державної освіти через: спеціальну освіту, що відноситься до спеціально розроблених інструкцій, включаючи навчання, що проводиться в звичайних класах, коли це можливо, або вдома, в лікарнях та інших установах і місцях, адаптованих відповідно до потреб дитини з точки зору змісту, методології або викладання інструкцій.

Супутні послуги, призначені для задоволення їхніх унікальних потреб, наприклад, транспортування та розвиток, корекція та інші допоміжні послуги [4].

Для документування запланованого надання спеціальних послуг розробляється Індивідуальна освітня програма (ІОП) і пишеться супровідний індивідуальний навчальний план. ІОП документує те, що команда, до складу якої входять спеціальні та загальні педагоги, адміністратори шкіл, батьки та відповідний учень (у відповідних випадках), серед інших відповідних спеціалістів, вважається необхідним, щоб дитина могла отримати користь від освіти. ІОП можна розглядати як «схему». Кожен, хто її читає, може знати, який план для дитини і що потрібно зробити, щоб цей план виконати. Він містить заяву про освітні потреби, коротку історію минулого освітнього досвіду з наголосом на тому, що спрацювало, а що ні, а також заявлені річні цілі та короткострокові цілі [6].

Багато вчителів загальної освіти сумніваються, як вони можуть бути відповідальними за учнів з обмеженими можливостями «понад» їхні звичайні класні навантаження. Їм кажуть, що відповідь полягає в диференційованому навчанні. З цією метою під час останнього повторного дозволу IDEA частину коштів, виділених на спеціальну освіту, було переведено на загальну освіту, нібито для підтримки вчителів загальної освіти у вивченні ефективних практик для всіх [6].

Гнучке та диференційоване навчання є тепер ознаками хорошого навчання. Спеціальний педагог, швидше за все, порадиться або співпрацюватиме з вчителем загального класу, ніж самотужки намагатиметься вирішити проблеми учнів [6].

Загалом у світі дітям з обмеженими можливостями часто відмовляють у праві на якісну, інклюзивну та справедливую освіту. Це призводить до надмірної представленості людей з обмеженими можливостями серед неписьменних та економічно знедолених людей світу.

Зі 150 мільйонів дітей з обмеженими можливостями у світі приблизно 90 відсотків не відвідують школу. [7]

Справжня освіта для всіх залежить від заходів і систем інклюзивної освіти для людей з обмеженими можливостями. Всі діти виграють від інклюзивної освіти. Це дозволяє дітям (і школам):

- Виховувати в школах культуру поваги та приналежності.
- Розвивати індивідуальні сильні сторони та таланти.
- Зміцнювати громади, економіку та суспільства[7]

Хоча впровадження інклюзивної освіти, навіть у розвинених країнах, затягнулося на роки, потрібно й надалі розвивати її та прискорювати інтеграцію в освітні процеси. Адже в тих країнах, де вже відбулись позитивні зміни на користь інклюзії, вже зараз видно результати. Люди з обмеженими можливостями успішно вливаються в соціум, не є ув'язненими у своїх домівках і водночас не стають тягарем для економіки своєї держави, а навпаки її розвивають. Отже, інклюзивна освіта це шанс не тільки для людей з фізичними обмеженнями, але й для всього людства, для його гармонійного та сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Kerbel B. Inklusion: eine Schule für alle Kinder? *Bundeszentrale für politische Bildung* : website. URL: <https://www.bpb.de/themen/bildung/dossier-bildung/213296/inklusion-eine-schule-fuer-alle-kinder/> (дата звернення: 30.10.22).
2. Entwicklung von Inklusion in der Schule. *Aktion-Mensch* : website. URL: <https://www.aktion-mensch.de/inklusion/bildung/hintergrund/zahlen-daten-und-fakten/inklusion-schule> (дата звернення: 30.10.22).
3. Gemeinsames Lernen im Klassenverband. *Inklusion Digital* : website. URL: <https://www.inklusion-digital.de/gemeinsames-lernen-im-klassenverband/> (дата звернення: 30.10.22).
4. United States of America. Inclusion. *UNESCO* : website. URL: <https://education-profiles.org/europe-and-northern-america/united-states-of-america/~inclusion> (дата звернення: 30.10.22).
5. Special Education in the United States. *K12 Academics* : website. URL: <https://www.k12academics.com/special-education-united-states> (дата звернення: 30.10.22).
6. How America Responds to Special Education Needs: Past, Present, and Future. *National Disability Authority* : website. URL: <https://nda.ie/Publications/Education/Education-Publications-/Student-Journeys-/2-How-America-Responds-to-Special-Education-Needs/> (дата звернення: 30.10.22).
7. Inclusive Education. *USAID* : website. URL: <https://2012-2017.usaid.gov/what-we-do/education/promoting-gender-equality> (дата звернення: 30.10.22).